

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

DISCRIMINATION ON THE BASIS OF GENDER IDENTITY AND SEXUAL ORIENTATION

Нікітенко Л.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Довгань Б.В., студентка II курсу
юридичного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса

У статті порушено проблему дискримінації за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації.

Визначено поняття «стать», «гендер», «гендерна ідентичність» і «дискримінація», що допомогло встановити таке: людина, наділена біологічними ознаками жінки чи чоловіка, не завжди відчувається комфортно у своїй анатомо-фізіологічній статі, і що саме розбіжності між гендерною та статевою ідентифікацією стали причиною появи сексуальних меншин.

Досліджено, що сьогодні в Україні сформувалося суперечливе ставлення до представників ЛГБТ-спільнот, що негативно впливає на формування громадянського суспільства та розвиток демократичної держави. Така ситуація може бути виправлена лише шляхом своєчасного державного втручання.

Зроблено порівняльно-правовий аналіз нормативної бази в питанні захисту прав і свобод сексуальних меншин, передусім боротьби з дискримінацією за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації, на міжнародному, вітчизняному рівнях, а також проаналізовано стан правового врегулювання цієї проблеми в окремих зарубіжних країнах. Виявлено такі прогалини в законодавстві України: відсутність конституційного закріплення рівності сексуальних меншин порівняно з іншими категоріями населення, їх дискримінація в праві на укладення шлюбу та створення сім'ї, неналежне закріплення прав і свобод представників ЛГБТ-спільнот, що суперечить європейським стандартам, яким прагне відповідати наша держава.

Запропоновано можливі шляхи модернізації українського законодавства в частині закріплення, забезпечення та захисту прав і свобод трансгендерів та транссексуалів, а саме: внесення до наявного переліку ознак, за якими забороняється дискримінація (ч. 2 ст. 24 Конституції України), ознаки гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації, а також нормативне закріплення права на одностатеві шлюби; створення посади Уповноваженого з прав ЛГБТ-спільнот; формування політики «прийняття» сексуальних меншин у суспільстві, а не «терпимості»; підвищення правової культури українців у питанні здорового сприйняття представників ЛГБТ.

Ключові слова: сексуальні меншини, дискримінація за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації, гендер, стать, захист прав і свобод.

The article raises the issue of discrimination on the grounds of gender identity and sexual orientation in Ukraine.

The concepts of "gender", "gender identity" and "discrimination" is defined, which help to establish the following: a person endowed with biological features of a woman or a man does not always feel comfortable in his anatomical and physiological gender and what is the difference between "gender" and "gender identity" have led to the emergence of sexual minorities.

It is investigated that today in Ukraine a negative attitude towards the representatives of LGBT communities has been formed, which has a negative impact on the formation of civil society and the development of a democratic state. This situation can be remedied only through timely government intervention.

A comparative legal analysis of the legal framework for the protection of the rights and freedoms of sexual minorities, especially the fight against discrimination on the grounds of gender identity and sexual orientation, at the international and domestic levels, as well as the state of legal regulation in some foreign countries. The following gaps in the legislation of Ukraine have been identified: lack of constitutional enshrinement of equality of sexual minorities in comparison with other categories of the population, their discrimination in the right to marry and start a family, improper enshrinement of rights and freedoms of LGBT communities, contrary to European standards. meet our state.

Possible ways to modernize Ukrainian legislation in terms of consolidating, ensuring and protecting the rights and freedoms of transgender and transgender people are proposed, namely: inclusion in the existing list of signs prohibiting discrimination (Part 2 of Article 24 of the Constitution of Ukraine), signs of gender identity and sexual orientation, as well as the normative consolidation of the right to same-sex marriage; creation of the position of the Commissioner for the Rights of LGBT Communities; formation of a policy of "acceptance" of sexual minorities in society, not "tolerance"; raising the legal culture of Ukrainians in the issue of healthy perception of LGBT people.

Key words: sexual minorities, discrimination on the grounds of gender identity and sexual orientation, gender, gender, protection of rights and freedoms.

Постановка проблеми. Активний розвиток суспільства спричинив значні зміни у свідомості сучасної людини, у наслідок чого з'явилось таке явище, як гендерна ідентичність s сексуальна орієнтація, що стосуються представників сексуальних меншин. Формування рівного ставлення до всіх категорій населення вже давно є прийнятним для більшості цивілізованих, демократичних країн світу, однак в Україні проблема здорового сприйняття трансгендерів та транссексуалів досі є актуальною. Сьогодні в державі простежується негативна статистика ставлення до сексуальних меншин. Станом на 2019 р. держава посіла 35-те місце із 49 за рейтингом ILGA Europe щодо дотримання рівноправ'я стосовно представників ЛГБТ-спільноти [1]. Ситуація, що склалася, негативно впливає на розвиток громадянського суспільства в Україні та гальмує європейську інтеграцію держави, до якої ми давно прагнемо.

Проблемі ставлення до сексуальних меншин в Україні присвячено наукові роботи Д.В. Аксьонової, Л.К. Байрачної, К.В. Бориченко, А.А. Герц, Г.С. Журавльової, Т.О. Марценюк, Я.Ю. Лаган, А.Л. Свящук та багатьох інших. Окремі вияви боротьби з дискримінацією за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації в зарубіжних країнах досліджували С.М. Бреус, Н.В. Назарук, Я.К. Товпеко та інші. Однак комплексного аналізу питання з'ясування сутності проблем, з якими зіштовхуються представники ЛГБТ-спільнот в Україні, та їх розв'язання на основі вивчення досвіду міжнародного співтовариства та провідних держав світу досі не було.

Метою дослідження є з'ясування проблемних аспектів питання дискримінації осіб за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації в Україні та пошук шляхів їх усунення із урахуванням зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Для з'ясування причин формування агресивного ставлення значної частини населення України до представників сексуальних меншин, перш за все потрібно висвітлити певні теоретичні аспекти. Почати доцільно з аналізу термінів «стать» («sex») і «гендер» («gender»), які сьогодні дуже часто вживаються як синонімічні. Однак варто зазначити, що між ними існує суттєва відмінність. Перше поняття пов'язане з біологічним складником – із фізичними відмінностями будови тіла людини, натомість друге вживається для позначення психологічних, соціальних, культурних відмінностей між чоловіками та жінками – тобто для внутрішньої ідентифікації особи. Варто зауважити, що гендер – набагато складніше поняття, ніж стать. У науковій літературі воно вживається в кількох значеннях: гендер як соціально-рольова й культурна інтерпретація рис особистості та моделей поведінки чоловіка і жінки; як набуття соціальності індивідами, що народилися в біологічних категоріях жіночої або чоловічої статей; як політика рівних прав і можливостей чоловіків і жінок, а також діяльність зі створення механізмів щодо її реалізації [2, с. 48–49].

На сьогодні поняття «гендер» тісно пов'язане з гендерною ідентичністю. Наприклад, Т.Я. Товпеко зазначає, що *ідентичність* – це набір персональних характеристик, що роблять індивіда унікальним; ставлення та сприйняття людиною самої себе, можливість відчувати зв'язок власної безперервності, сприймати минуле, сьогодення і майбутнє як єдине ціле, будувати свій життєвий план, чинити опір сьогоденню на основі минулого [3, с. 23]. Зі свого боку, Л.К. Байрачна додає, що *гендерна ідентичність* – це глибоке усвідомлення тією чи іншою особою внутрішніх та індивідуальних особливостей гендерної належності, що може як збігатися, так і не збігатися зі статтю, передбачаючи індивідуальне відчуття свого тіла й інші вияви самовираження, такі як одяг, мова й манера поведінки [4, с. 45] (це визначення є найбільш поширеним і точним у науковій літературі).

З цього випливає, що не завжди людина, наділена біологічними ознаками жінки чи чоловіка, почувається комфортно у своїй анатомо-фізіологічній статі. Саме розбіжності між гендерною та статеву ідентифікацією стали причиною появи сексуальних меншин.

Уперше цей термін було вжито 1967 р. у праці видатного шведського психіатра Л. Уллерстама «Еротичні меншини: шведський погляд» для характеристики сукупності людей, які своєю сексуальною поведінкою, орієнтацією, способом життя відрізняються від «гетеросексуальної більшості». Також часто вживаною є абревіатура ЛГБТ (повна назва – лесб'янки, геї, бісексуали, трансгендери) [3, с. 14], а також англійський сленговий термін «квір» (англ. «queer» – дивний, чудний, незвичний, ексцентричний) [3, с. 17].

У науковій літературі представників цієї категорії населення об'єднують спільним терміном «транс». Він передбачає: 1) осіб, які нині ідентифікують себе як *транссексуали* (їхня гендерна роль протилежна статі, отриманій під час народження); 2) *трансгендерів* (люди, чия гендерна ідентичність відрізняється від тих, які приписані їм від народження [5, с. 96], можуть як вдаватися до медичних процедур і заходів для зміни їхніх фізичних первинних і вторинних статевих ознак, так і не вдаватися); 3) *трансвеститів* (особи, яким подобається носити одяг представників іншої статі протягом певних проміжків часу); 4) *андрогінів, полігендерів, гендерквірів* (є «гендерно пластичними», маючи комбінацію чоловічих і жіночих характеристик); 5) *агендерів* (відмовляються ідентифікувати себе з будь-якою статевою роллю); [6, с. 5–7]. 6) *інтерсексуалів* (володіють статевими ознаками обох статей); 7) *бігендерів* (людей, гендерна самоідентифікація яких регулярно змінюється під впливом зовнішніх факторів) [4, с. 44].

Детальніше варто розглянути перші дві категорії, які становлять більшість серед представників сексуальних

меншин і навколо статусу яких точиться низка дискусій як на міжнародному, так і на вітчизняному рівнях. Найбільш проблемними залишаються питання дискримінації за ознакою гендерної ідентичності (йдеться про трансгендерів) та сексуальної орієнтації (стосується транссексуалів).

Під дискримінацією зазвичай розуміють негативне ставлення, упередженість, насильство, несправедливість і позбавлення певних прав людей з причини їхньої належності до певної соціальної групи [6, с. 10].

Прийнято вважати, що в боротьбі з дискримінацією головною метою є формування толерантного ставлення соціуму до тих, хто зазнає утисків. З'ясуємо сутність поняття «толерантність». У Декларації ЮНЕСКО про принципи толерантності (1995 р.) його визначено як повагу, прийняття і правильне розуміння багатой різноманітності культур нашого світу, форм самовираження і способів вияву людської індивідуальності. Однак цікаве тлумачення дає А.А. Герц, яка говорить, що сам термін «толерантність» трактується через протиставлення – щоб бути терпимим щодо чогось, людина має бути проти цього. Це усвідомлений вибір не заважати переконанням, способу життя й поведінці, до яких ми ставимося неохоче [7, с. 137–138]. Отже, проблема внутрішнього несприйняття сексуальних меншин не розв'язується толерантним ставленням, а лише відбувається поверхневе згладжування напруги.

Тому головним завданням держави має бути не лише заклик до толерантності, але й формування правосвідомості людей, меседж про те, що гендерна ідентичність – це не психічне відхилення, не ярмо на репутації, а спосіб самовираження. І тому ця категорія населення заслуговує на такі ж права, як і всі інші.

Варто також наголосити, що утиски прав і свобод людей, які становлять меншість або є фізично чи психологічно слабшими, завжди були природними процесами й мали місце на кожному етапі історичного розвитку (наприклад, расова сегрегація в США у 70–80-х рр. XX ст., феміністичний рух). Як показує практика, якщо певному питанню приділяється увага, якщо про проблему говорити, а не замовчувати, то рано чи пізно держава почне її розв'язувати. Однак такий підхід був характерний для більшості країн світу на етапах їх становлення, у періоди ще не сформованих правових систем і загальнолюдських принципів, постулатів. Сьогодні ж права та свободи людини є найвищою соціальною цінністю в демократичних, цивілізованих державах (зокрема, і в Україні), тому таке явище, як дискримінація, є недопустимим.

Як слушно зазначає В.В. Заборовський, будь-яке право має бути визнане світовим співтовариством (у цьому контексті йдеться про право на рівність), водночас воно (право) має відповідати вимогам суспільства та людського прогресу для реальності його забезпечення [8, с. 71]. Однак це твердження можна доповнити так: для того, щоб право могло бути реалізоване, потрібне його нормативне закріплення самою державою і, відповідно, наявність механізму його забезпечення й захисту.

Варто наголосити, що на міжнародному рівні питанню захисту прав і свобод сексуальних меншин приділяється значна увага. Наприклад, рівність і недопустимість дискримінації, зокрема, за ознакою гендерної ідентифікації та сексуальної орієнтації є фундаментальними правами людини в європейському співтоваристві, які регламентовані в численних нормативно-правових актах, передусім у ст. 14 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, ст. 1 Загальної декларації прав людини [9, с. 144].

З 1979 р. існує Всесвітня професійна асоціація здоров'я трансгендерів – організація, яка займається питаннями розроблення стандартів медичної допомоги транссексуалам, трансгендерам та іншим представникам сексуальних меншин, досліджує сутність їхньої статевої та гендерної ідентичності тощо [10].

У 2006 р. Європейським парламентом та Радою було ухвалено Директиву 2006/54/ЄС про імплементацію принципу рівних можливостей чоловіків і жінок у сфері працевлаштування та місця проживання. У п. 3 преамбули цього акта вказано й на неприйнятність практики дискримінації через зміну статі [6, с. 11]. Цього ж року ООН ухвалила Джек'якартські принципи застосування міжнародно-правових норм про права людини щодо сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, які спрямовані на викорінення дискримінаційних законів і створення безпечного середовища для членів ЛГБТ-спільноти. У червні 2011 року Рада з прав людини ухвалила Резолюцію ООН, яка стосується сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності та в якій висловлено «глибоку стурбованість» щодо насильства та дискримінації осіб за цими ознаками [5, с. 97].

Позитивним явищем є ухвалення Європейським парламентом рекомендаційного документа «Гендерно-нейтральна мова» (2008 р.), який передбачав використання гендерно-нейтральних загальних фраз для усунення дискримінації. У лютому 2019 р. Європейською Комісією було розроблено «Довідник з англійського стилю», де в розділі «Інклюзивні мови» передбачається використання гендерно-нейтральної мови щодо чоловіків і жінок, а також щодо ЛГБТ [8, с. 72].

Загалом дискримінацію трансгендерних людей вивчають такі міжнародні громадські організації, як Освітня мережа геїв, лесбійок і гетеросексуалів (GLSEN), Міжнародна асоціація геїв і лесбійок (International Lesbian and Gay Association – ILGA), Комісія з питань рівності та прав людини (Equality and Human Rights Commission) та ін. [5, с. 98].

У 2019 р. Всесвітня організація охорони здоров'я вилучила трансгендерність із переліку психічних розладів [11], що суттєво спростило процес проведення зміни статеві належності.

Якщо на міжнародному рівні рівність представників сексуальних меншин регламентована багатьма нормативно-правовими актами, обговорюються питання щодо зниження напруженості в суспільстві між «більшістю» та «меншістю» населення, то в Україні це досі залишається гострою нерозв'язаною проблемою.

Згідно з дослідженням BBC NEWS Україна (станом на 10.12.2018) 20,6 % опитаних виступали за безумовне обмеження прав гомосексуалів, лесбійок і трансгендерів [12]. Непоодинокими є випадки зриву маршів сексуальних меншин, їх фізичного та психологічного булінгу. Водночас із боку держави немає реакції, що породжує ще більшу напруженість у суспільстві.

Варто наголосити, що за ч. 1 ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права та ч. 2 ст. 2 Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права, Україна зобов'язана забезпечити здійснення всіх прав, гарантованих цими конвенціями, без дискримінації за ознаками, які передбачають сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність [13, с. 239]. Однак не менш важливою є відповідність вітчизняного законодавства нормам міжнародного права.

Відповідно до ст. 21 Конституції України всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Продовження цього припису міститься в ч. 2 ст. 24: не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [14]. Зі змісту норми випливає, що 1) або місце гендеру в названому переліку є в категорії «за іншими ознаками», що наголошує на його другорядності порівняно з чітко визначеними ознаками; 2) або сексуальні меншини не підпадають під категорію, що передбачені статтею.

У 2015 р. Кабінет Міністрів України затвердив План дій із реалізації Національної стратегії у сфері прав

людини на період до 2020 року. Так, згідно з п. 105 Плану дій, одним із заходів, спрямованих на створення ефективної системи запобігання та протидії дискримінації, є розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів законопроекту про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення покарання за злочини, скоєні з мотивів нетерпимості за такими ознаками, як раса, колір шкіри, релігійні переконання, сексуальна орієнтація, транссексуальність, інвалідність, мова; узгодження понятійного апарату Кримінального кодексу України в частині кваліфікації різних форм і виявів нетерпимості, уніфікації термінології з використанням терміна «нетерпимість». Але станом на сьогодні жодних змін не відбулося [3, с. 188–189].

Проте в Україні законодавчо закріплено можливість зміни статі. Зокрема, ст. 51 Основ законодавства про охорону здоров'я передбачено, що на прохання пацієнта відповідно до визначених медико-біологічних і соціально-психологічних показань йому може бути проведено шляхом медичного втручання в закладах охорони здоров'я зміну (корекцію) його статевої належності. Практика реалізації відповідних положень є недосконалою через відсутність лікарів-спеціалістів [15, с. 178–179].

Повернімося до Конституції України, а саме ч. 1 ст. 51, у якій зазначено: шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права й обов'язки у шлюбі та сім'ї. Водночас ч. 1 ст. 31 передбачає: ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України [14].

Відповідно до приписів Конституції України, Сімейний кодекс України у ч. 1 ст. 21 дає таке визначення шлюбу: сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану [16].

Отже, таке визначення є прямою дискримінацією транссексуалів – обмеженням їхнього права на створення сім'ї.

Державне невизнання в Україні відповідно до чинного законодавства певних форм споріднення, зокрема зареєстрованих партнерств, тягне за собою недосяжність для таких типів сімей отримання тих прав, які не регулюються прямо сімейно-шлюбним кодексом, але базуються на ньому. За відсутності будь-якої форми визнання одностатевих союзів гомосексуальні пари чинним українським законодавством не визнаються родичами або членами сім'ї і не мають жодних прав і переваг, що впливають із такого статусу. Зокрема, це стосується житлових прав, права на спадщину без заповіту й обов'язкову частку в спадщині, права на частку в спільно нажитому майні та ін. [3, с. 186].

Вищезгаданою Національною стратегією також передбачалося створення законопроекту про легалізацію одностатевих шлюбів, однак у 2018 р. Мін'юст заявляв про неможливість розроблення такого законопроекту з огляду на публічне протистояння цій темі представників «сімейних цінностей» та Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій [17].

Парадоксальним видається той факт, що поняття «сексуальні меншини» містяться лише в Законі України «Про телебачення і радіомовлення», відповідно до ч. 4 ст. 57 якого вимоги до поширення інформації про різні групи населення (зокрема, сексуальні меншини) визначає редакційний статут телерадіоорганізації, тоді як у профільному антидискримінаційному Законі «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» взагалі не згадується відповідна соціальна група [3, с. 48].

Отже, станом на 2020 р. можна зробити висновок про недосконалість нормативно-правової бази України в питанні забезпечення й захисту прав представників сексуальних меншин. Це досить серйозна проблема, зважаючи на той факт, що наша країна бачить своє майбутнє в Європейському Союзі й нині бере курс на євроінтеграцію (варто пам'ятати, що Угода про асоціацію між Укра-

іною та ЄС містить пряму вказівку на те, що сторони зобов'язуються протидіяти дискримінації) [6, с. 18].

Зважаючи на наявність низки прогалин у національному законодавстві, варто дослідити ставлення до явища трансгендерності та транссексуальності в провідних країнах світу, дослідити зарубіжний досвід боротьби з дискримінацією за ознакою гендерної ідентифікації та сексуальної орієнтації.

Загалом, за даними ILGA, станом на 2019 р. у 26 країнах світу легалізовано одностатеві шлюби: Данії [18] (перша країна, яка узаконила), Нідерландах (перша країна, яка надала одностатевим парам право на укладення шлюбу) [19, с. 162], Бельгії, Канаді, Іспанії, Південній Африці, Норвегії, Швеції, Ісландії, Португалії, Аргентині, Уругваї, Новій Зеландії, Франції, Бразилії, Великобританії (за винятком Північної Ірландії), Люксембурзі, Ірландії, Мексиці, США, Колумбії, Фінляндії, Мальті, Німеччині, Австралії та Австрії [18].

Однак досі в 31 країні-члені ООН за транссексуальність передбачене тюремне ув'язнення до восьми років, у 26 країнах – суворіше покарання; в Ірані, Саудівській Аравії, Ємні, Брунеї, Нігерії, Судані, Сомалі, Мавританії, ОАЕ, Катарі, Пакистані й Афганістані – смертна кара [18].

Щодо конституційного закріплення прав сексуальних меншин, то першою Конституцією, яка закріпила заборону дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації стала Конституція Південно-Африканської Республіки 1996 р. За нею йдуть Конституції Республіки Островів Фіджі (1997), Республіки Еквадор (1998), Португальської Республіки (2004) (перша європейська держава), Республіки Косово (2008), Болівії (2009) (Конституцією також передбачено заборону дискримінації за гендерною ідентичністю), Великої Британії (2010), Мексиканських Сполучених Штатів (2011), Непалу (2015) та інші [3, с. 40–46].

У багатьох державах існує посада Уповноваженого із захисту прав сексуальних меншин (Албанія, Швеція, Норвегія, Латвія, Велика Британія) [19, с. 161–167]. Так, першою у світі країною, у якій офіційно з'явився спецпосланець із прав ЛГБТ-спільнот, були США (2015). Ним став ветеран американської дипломатії Ренді Беррі – відкритий гей. У Швеції з 2009 р. функціонує посада омбудсмена із питань рівності, до повноважень якого входить боротьба з дискримінацією за ознакою статі, ідентичності транссексуалів, етнічного походження, релігії чи переконання, інвалідності, сексуальної орієнтації або віку. Також він приймає скарги, що стосуються утисків, співпрацює з організаціями, що займаються питаннями сексуальної орієнтації [19, с. 163].

У деяких країнах із метою протидії дискримінації було введено поняття «третя стаття» (Австралія, Індія, Нова Зеландія, Непал, деякі штати США, Канада, Пакистан). Наприклад, у 2018 р. Кабінет міністрів ФРН ухвалив законопроект про внесення змін до Закону «Про цивільний статус», згідно з яким якщо під час народження дитини її не можна було віднести ні до чоловічої, ні до жіночої статі, в юридичних документах можна заповнити графу «третя стаття», замість дозволеного у 2013 р. незаповнення жодної граfi такими особами [8, с. 72].

А в Нідерландах у різних установах в офіційних оголошеннях узагалі не вирізняють чоловіків і жінок, а використовують загальні терміни: «шановні амстердамці», «шановні відвідувачі», цим самим наголошуючи прихильність до трансгендерних громадян [8, с. 72].

У Норвегії, одній з найлиояльніших до сексуальних меншин країні, гомосексуалізм є особистою справою кожного й не є предметом хвилювань широких верств населення. З 2009 р. легалізовано одностатеві шлюби «Законом про шлюб». Зазначено, що пари можуть усиновлювати дітей один одного, а лесбійки користуються правом на штучне запліднення. Цікаво, що відкритий гей був обраний головою комітету Консервативної партії Норвегії [19, с. 163].

Одним із найпрогресивніших у світі у галузі гендерних прав вважається Закон Аргентини «Про гендерну ідентичність». Він дозволяє громадянам офіційно змінювати ім'я та їхню гендерну ідентичність, якщо вони цього хочуть, без спеціального дозволу суду. Передбачено, що в кожній людині є дві статі – біологічна та соціальна, і якщо вони не збігаються, особа має право змінити біологічну стать хірургічним шляхом. Закон ніколи не вимагав висновку психіатричного закладу (психіатричної експертизи) для правового визнання гендерної ідентичності (досить інформованої згоди особи). Для зміни статі встановлено дві умови: досягнення 18 років; звернення до Державного бюро демографічної статистики із запитом-вимогою про зміну даних у свідоцтві про народження та видачу нового ідентифікаційного документа (паспорта) із серією та номером, що й попередній. Також новелою аргентинського законодавства є те, що інформація про зміну статі та імені трансгендера є суто конфіденційною [20, с. 4].

У низці країн світу одностатеві пари мають право на всиновлення (Норвегія, США, Великобританія та ін.). Дослідження, проведене Інститутом Вільямса з Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі, показало, що одностатеві пари набагато частіше за гетеросексуалів висловлюють намір усиновлювати дітей старшого віку, дітей, які страждають тяжкими захворюваннями [19, с. 164].

Висновок. Отже, аналіз міжнародних стандартів і зарубіжного досвіду в питанні дискримінації за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації показав, що українське законодавство потребує модернізації в частині закріплення, забезпечення та захисту прав і свобод сексуальних меншин. Передусім законодавцю варто звернути увагу на такі пропозиції щодо:

1. Внесення доповнень до Конституції України в ч. 2 ст. 24, що передбачає внесення до наявного переліку ознак, за якими забороняється дискримінація, ознаки гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації, а також у ст. 51 закріпити право одностатевих пар на шлюб та сім'ю. І, відповідно, внести зміни до Сімейного кодексу України в цих питаннях, забезпечити принцип застосування норм Кодексу до транссексуальних пар на рівні з гетеросексуальними.

2. Ухвалення окремого закону щодо легалізації одностатевих союзів і закріплення механізму захисту прав сексуальних меншин на зразок Закону Аргентини «Про гендерну ідентичність».

3. Створення посади Уповноваженого з прав ЛГБТ-спільнот на зразок омбудсманів у вищезгаданих зарубіжних країнах, а також Державного центру захисту ЛГБТ-спільнот, діяльність якого має бути спрямована на надання підтримки трансам, зокрема психологічної.

4. Формування політики «прийняття» сексуальних меншин у суспільстві, а не «терпимості», підвищити правову культуру українців у питанні здорового сприйняття представників ЛГБТ. Цього можна досягнути шляхом:

- розроблення державних проєктів підтримки цієї категорії населення;

- інформування про значення визнання прав і свобод меншин для побудови громадянського суспільства в Україні через ЗМІ, передусім мережу Інтернет, телебачення, роз'яснення того, що вони заслуговують на такі ж права, як і всі інші;

- започаткування окремого курсу боротьби з дискримінацією за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації в середній та вищій школах.

І наостанок варто зазначити, що лише державним втручанням в це питання можна досягнути сприйняття сексуальних меншин у суспільстві, побороти масовість дискримінаційних виявів і довести міжнародній спільноті, що Україна є не заангажованою пострадянською, а прогресивною європейською державою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рейтинг захисту прав ЛГБТ у Європі: Україна на 35 місці. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/284987-reyting-zahistu-prav-lgbt-u-evropi-ukrayina-na-35-mistsi> (дата звернення: 19.10.2020).
2. Свящук А.Л. Правовий захист ЛГБТ-спільноти : навч. пос. Київ : Вид-тво «ФОРМ Голембовська О.О.». 2018. 208 с.
3. Товпеко Я.К. Реалізація конституційно-правових норм про права людини щодо сексуальних меншин: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2017. 275 с.
4. Байрачна Л.К., Волкова Д.С. Четверте покоління прав людини в просторі судової полеміки (на прикладі рішень європейського суду з прав людини). *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3 (28). Т. 1. С. 44–49.
5. Марценюк Т.О., Колеснік В.С. Дискримінація за гендерною ідентичністю в Україні на прикладі трансгендерних людей. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2014. Вип. 2 (22). С. 95–105.
6. Європейський досвід протидії дискримінації трансгендерів: конкурсна робота С. 1–31. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9762/transgender.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 20.10.2020).
7. Герц А.А. Права людини, сексуальна орієнтація та гендерна рівність : навч. пос. Київ : Видавництво «ФОРМ Голембовська О.О.», 2018. 324 с.
8. Заборовський В.В., Стойка А.В. Юридичне закріплення «гендерної нейтральності» як один з елементів забезпечення реалізації прав людини четвертого покоління. *Забезпечення прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я* : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 12 квітня 2019 р. Ужгород, 2019. С. 71–73.
9. Аксьонова Д.В., Рогольська В.В. Дотримання прав і основоположних свобод особи як основна цінність європейського суспільства. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : Матер. III-ої Міжнар. наук.-практ. конф. (ДДУВС, 15.03.2019). 2019. С. 144–145.
10. World Professional Association for Transgender Health Inc. *Офіційний вебпортал GuideStar*. URL: <https://www.guidestar.org/profile/94-2675140> (дата звернення: 30.09.2020).
11. Transgender people are not mentally ill. *Вебпортал CNNhealth*. URL: <https://edition.cnn.com/2019/05/28/health/who-transgender-reclassified-not-mental-disorder/index.html> (дата звернення: 30.09.2020).
12. Частина українців «допускає обмеження прав геїв, наркозалежних і олігархів». *Вебпортал BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-46504461> (дата звернення: 30.09.2020).
13. Уварова Н.В. До проблеми удосконалення прав представників сексуальних меншин та трансгендерних особистостей як учасників кримінального провадження. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3. С. 238–241.
14. Конституція України від 28 червня 1996 р., № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (із змінами).
15. Бориченко К.В. Медична допомога трансгендерним особам в Україні. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 15 травня 2020 р. / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 2. С. 177–180.
16. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 136. (із змінами).
17. Легалізація в Україні зареєстрованого цивільного партнерства. Що нового? *Вебпортал громадський простір*. URL: <https://www.prostir.ua/?news=lehalizatsiya-v-ukrajini-zarejestrovanoho-tsyvilnoho-partnerstva-scho-novoho> (дата звернення: 30.09.2020).
18. У семи країнах світу досі можуть убити за гомосексуальність: де саме? *Вебпортал ZMINA*. URL: https://zmina.info/news/u_semi_krajinah_svitv_vas_dosi_mozhut_vbiti_za_gomoseksualnist_de_same/ (дата звернення: 30.09.2020).
19. Назарук Н.В. Омбудсман захисту прав сексуальних меншин. Практика зарубіжних країн. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2017. Вип. 10. С. 161–167.
20. Бреус С.М. Міжнародно-правові стандарти і зарубіжний досвід у сфері гендерної ідентичності. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 3. С. 83–87.